

Ось чому, виконуючи Указ Президента України від 3.12.1999 року № 1529/99, необхідно забезпечити умови оптимального співвідношення інтересів держави і сільськогосподарського власника.

Створені сільськогосподарські підприємства на основі приватної власності на землю та майно мають мотивацію в більш раціональному, бережливому використанні землі, меліоративних і сільськогосподарських фондів, інвестицій, матеріально-технічної бази з метою вирішення головної проблеми – стабілізувати сільськогосподарське виробництво та добитись його розвитку.

УДК: 331.21: 338.436.33

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.В. ШЕПЕЛЬ – викладач, Херсонський ДАУ

Проведення в Україні економічних реформ і особливості перехідного періоду зумовлюють необхідність поглиблення аналізу організації оплати праці в народному господарстві. Заробітна плата є важливим якісним показником економічного господарювання. Саме на неї покладені відтворювальні та стимулюючі функції розвитку та вдосконалення робочої сили.

В Херсонській області у січні – листопаді 1999 року було зареєстровано середньооблікова кількість штатних працівників – 368705 осіб. У промисловості було зайнято 62376 осіб, або 16,9% від середньооблікової кількості. В цей же період у сільському господарстві працювало 127050 осіб, або 34,4% всіх зайнятих. Перевищення кількості сільськогосподарських працівників над промисловими більш ніж у 2 рази характерна для другої половини 90-х років і свідчить про негативні процеси деіндустріалізації економіки краю.

Специфіка видів діяльності обумовлює значну міжгалузеву та міжрегіональну диференціацію у рівнях заробітної плати працівників. Найвищі рівні заробітної плати відзначалися у працівників галузі промисловості, зв'язку, комунального господарства.

Рівень заробітної плати в сільськогосподарських підприємствах низький. Так середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника становила 110,91 грн, що на 20,4% нижче ніж у середньому у народному господарстві Херсонської області, та на 33,8% нижче ніж у промисловості (таблиця 1).

Таблиця 1. Кількість та заробітна плата працівників зайнятих в галузях економіки Херсонської області у січні – листопаді 1999 року

Показники	Середньо облікова кількість штатних працівників, осіб	Середньомісячна заробітна плата		Середня заробітна плата за одну відпрацьовану годину, грн
		одного штатного працівника, грн	у % до середнього рівня по економіці	
Всього по області	368705	139,40	100,00	1,04
Промисловість	62376	167,45	120,10	1,60
Сільське господарство	127050	110,91	79,60	0,72
Зв'язок	5661	201,53	144,60	1,50
Будівництво	13888	150,99	108,30	1,31
Торгівля	15344	117,97	84,60	0,95
Комунальне господарство	9678	173,90	124,80	1,24
Охорона здоров'я	26282	129,74	93,10	0,93
Освіта	39041	125,98	90,40	1,00

Середня заробітна плата за одну відпрацьовану годину у сільському господарстві складає 0,72 грн, що на 30,8% нижче ніж у середньому по області, та в 2,2 разів нижче ніж у промисловості.

При таких заробітках у громадському виробництві селянин, зрозуміло, більш дбає про особисте підсобне господарство. Колективні підприємства руйнуються. Вони виявляються нездатними якісно обробляти землю, виробництво безперервно скорочується. Незаінтересованість працівників стала головною причиною деструктивних процесів у сільськогосподарських підприємствах.

Інформативними є дані щодо структури фонду оплати труда по галузям економіки, які показані в таблиці 2. Наведені дані свідчать, що в структурі фонду оплати праці основна заробітна плата працівників села займає 86,3%, додаткова 11,3%, інші заохочувальні компенсації 2,4%.

Таблиця 2 – Структура фонду оплати праці по галузям економіки за січень – листопад 1999 року

Показники	Фонд оплати праці, тис. грн	Питома вага у фонді оплати праці (у %)		
		фонду основної заробітної плати	фонду додаткової заробітної плати	інших заохочувальних компенсаційних виплат
Всього по області	565374,5	73,3	22,2	4,5
Промисловість	114891,0	64,3	26,4	9,4
Сільське господарство	154996,4	86,3	11,3	2,4
Зв'язок	125549,7	63,6	29,8	6,5
Будівництво	23066,7	74,9	20,0	5,0
Торгівля	19910,8	78,7	17,8	3,5
Комунальне господарство	18512,9	62,0	32,3	5,6
Охорона здоров'я	37508,0	81,0	18,8	0,2
Освіта	54104,1	84,2	15,2	0,6

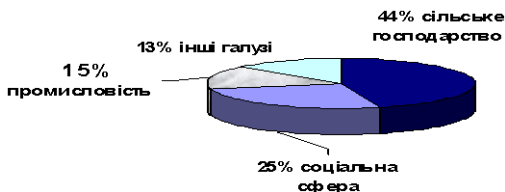
У структурі зарплати частка заохочувальних виплат мізерна. Заробіток визначається виключно обсягом виконаної роботи. Через це працівник обмежений у розмірах можливого заробітку. Його якісна, творча робота не знаходить винагороди і отримати високу зарплатню виявляється неможливим. Оплата, незважаючи на її низький рівень, в більшій частині господарств забезпечується за рахунок руйнування матеріальної бази виробництва.

Станом на 10 жовтня 1999 року у Херсонській області 293145 працівників, включаючи колгоспників не отримали своєчасно заробітну плату, з них 53102 – працівники промисловості, 119996 – сільського господарства.

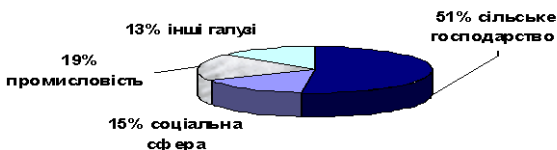
Загальна сума заборгованості із виплати заробітної плати робітникам, службовцям та колгоспникам станом на зазначену дату становила 178,3 млн. грн, що складає 57,6% фонду заробітної плати, нарахованої до виплати усім працівникам, зайнятим в галузях економіки за період з початку 1999 року. При цьому треба враховувати, 25% у загальній суми невиплаченої заробітної плати складає заборгованість за попередні роки. За аналізований період

(жовтень 1998 – жовтень 1999 року) заборгованість по заробітній платі у сільському господарстві області значно зростає з 44% до 51% рис.1.

Станом на 10 жовтня 1998 року

Станом на 10 жовтня 1999 року

Примітка: До соціальної сфери віднесені галузі – освіта, охорона здоров'я, культура, та наукове обслуговування та інші.

Рисунок 1. Розподіл загальної суми боргу із виплатами заробітної плати за основними галузями економіки.

Ступінь напруженості з виплатою заробітної плати, яка характеризується показниками терміну затримки і обсягами заборгованості значно різняться по галузям (таблиця 3). Так, сума боргу в середньому на 1 працівника сільського господарства на 29,5% вища, ніж у промисловості. Також у сільському господарстві чисельність робітників, яким не виплачена заробітна плата перевищує аналогічний показник у промисловості більше ніж у 2 рази (116686 чоловік проти 52107 чоловік). Заслуговує на увагу термін заборгованості при короткостроковій заборгованості робітникам (до 30 днів) кількість їх на 73,7% вища у промисловості, ніж у сільському господарстві, але якщо взяти термін заборгованості більш ніж півроку (понад 180 днів) ситуація змінюється на протилежну, що вказує на дуже низьку імовірність таких виплат.

Таблиця 3 – Термін невиконання заробітної плати на 10.12.1999 р.

Показники	Чисельність працівників, яким не виплачено заробітну плату	В тому числі за тривалістю (у % до загальної кількості працівників галузі), календарних днів							Сума боргу в середньому на 1 працівника, грн
		до 30	31-60	61-90	91-120	121-150	151-180	понад 180	
Всього:	289605	15,7	14,9	14,6	10,5	7,7	8,8	27,8	605,08
Промисловість	52107	19,8	16,5	11,0	7,4	10,6	7,6	27,1	610,7
Сільське господарство	116686	11,4	11,1	12,4	7,6	8,3	10,3	38,9	790,7
Лісове господарство	470	8,3	47,2	6,2	5,3	4,9	2,1	26,0	230,8
Рибне господарство	1346	14,5	19,9	7,3	10,5	4,0	11,3	32,5	314,9
Транспорт	10192	33,9	10,9	7,9	5,0	5,2	6,4	30,7	589,9
Будівництво	9962	13,9	16,0	12,3	8,0	7,0	7,8	35,0	796,9
Охорона здоров'я	23225	27,9	12,9	13,0	18,6	5,7	9,7	12,2	377,28
Освіта	35678	7,5	20,6	27,5	17,2	8,2	7,6	11,4	279,70

Кризовий фінансовий стан підприємств спонукав керівників проводити розрахунки з працівниками власною продукцією, або отриманою за бартером (таблиця 4). Так, в січні – листопаді 1999 року по Херсонській області було продано продукції в рахунок заробітної плати на 148609,4 грн, що дорівнює 26,3% до фонду оплати праці. У промисловості та сільському господарстві ці показники відповідно складають 32763 грн (28,5%), 86974,4 грн (56,1%). Натуральна форма оплати праці не лише не вирішує, а й значно ускладнює проблеми організації заробітної плати, так як вона не є прогресивною.

Таблиця 4 – Продаж продукції в рахунок заробітної плати працівникам, зайнятим в галузях економіки у січні – листопаді 1999 року

Показники	Всього продано продукції		У тому числі у листопаді	
	тис. грн	у % до фонду оплати праці	тис. грн	у % до фонду оплати праці
Всього:	148609,4	26,3	14445,2	27,1
Промисловість	32763,0	28,5	3434,2	30,4
Сільське господарство	86974,4	56,1	8074,9	60,4
Лісове господарство	196,1	15,6	43,7	31,8
Рибне господарство	689,4	29,1	113,8	46,9
Торгівля	1378,7	6,9	100,5	5,2

Утвердження ринкових відносин має забезпечити перехід на грошову оплату в аграрному секторі. Реформа заробітної плати повинна також передбачити критичний перегляд форм оплати праці.

У сільськогосподарських підприємствах традиційно застосовується переважно відрядна оплата труда. Однак при механізованому виробництві стимулювання обсягу робіт далеко не завжди сприяє кращим кінцевим результатам. Виходячи зі світової практики, слід розширювати сферу застосування погодинної оплати. Насамперед на цю форму мають орієнтуватися малочисельні первинні колективи, що спеціалізуються у головній галузі – рільництві. При застосуванні погодинної оплати, треба поширити стимулюючі виплати (премії).

Не менш важливим у процесі виплати заробітної плати є оптимальне використання наявних форм виплати заробітку, а також розробка і впровадження в життя нових, що відповідають вимогам часу. Грошова виплата є основною, вона універсальна і перспективна, але в умовах платіжно-фінансової кризи її дія значно обмежена у застосуванні. Треба використовувати електронно-карткову форму виплат, яка діє у розвинутих країнах.

Питання оплати праці в сільському господарстві Херсонської області, на думку автора, є актуальними, вони потребують подальшого вивчення і наполегливого пошуку шляхів вирішення.